

HANNU L. T. HEIKKINEN

Miksi (ei) APA?

Kasvatustiede on oikeastaan psykologian haara. Siinähan tutkitaan esimerkiksi ajattelua, muistia, oppimista, käyttäytymisen muuttamista ja sen sellaista. Nämä ovat tietenkin psykologian tutkimuskohteita. Eikö niin?

Kaikki eivät ole tätä ihan ymmärtäneet. Parasta olisi nyt laittaa kasvatustiede kiltisti omalle paikalleen psykologian aputieteeksi. Aloitetaan siitä, että nuo kotikutoiset viittauserjestelmät korvataan psykologien viittausaparaatilla, APA:lla. Eikö niin?

Lähes kaikessa kansainvälisessä julkaisemisessa noudatetaan jo tuota näpsäkkää ja helppolukuista käsikirjaa, jota kustantaa American Psychological Association. Itseään kunnioittavat suomalaiset kasvatustieteiden tiedekunnat ovat jo siirtyneet käyttämään tätä amerikkalaisen psykologiyhdistyksen luomaa opusta. Kun APA:n käyttöä opetetaan opiskelijoillekin, seuraa vain turhaa hämmennystä, jos eteen tulee vanhentuneita formaatteja.

Eikö niin?

Totta puhuen kasvatustiede ei ole psykologian haara, eikä APA ole viaton työkalu. Sen vyöryä suomalaiseen tiedekustannustoimintaan on laajasti kummasteltu. Useat kasvatustieteen julkaisut ovat tehneet tietoisin ja harkitun päätöksen olla siirtymättä APA:n käyttöön.

Irrotetaanpa hetkeksi katse viittaustekniikasta ja katsotaan isompaa kuvaa. Mitä tapahtuu kasvatustieteelle? Onko se ajautumassa psykologian aputieteeksi?

Psykologia on ehdottoman tarpeellinen

näkökulma kasvatuksen ymmärtämiseksi. Suorastaan välttämätön. Ongelma psykologiasta tulee vain, jos se alkaa vallata kasvatustiedettä vieden tilaa muilta näkökulmilta. Ja näinhän tässä näyttää käyvän.

Ilmiö ei ole vain suomalainen. Samasta kertovat kollegat Australiassa. He kuvaavat sitä akateemiseksi kolonisaatioksi: amerikkalaisperäinen psykologia siirtoasuttaa kasvatustiedettä sisältä päin. Kasvatuksen historia, sosiologia ja filosofia saavat antaa tilaa psykologialle.

APA:n käyttöönottoa kasvatustieteessä on perusteltu myös sillä, että sitä käyttävät "kaikki". Perustelu muistuttaa *William Shakespearen* fraasia "tehdä välttämättömyydestä hyve." Toisin sanoen esitetään hyvänä ja toteuttamisen arvoisena toimenpide, jolle ei nähdä vaihtoehtoa.

Tällainen perustelu on loogisesti kestävä. Vallitsevasta käytännöstä ei tee hyvää se, että näin toimivat "kaikki". Tällainen argumentointi voi olla tahatonta ajattelun laiskuutta tai tahallista sumutusta. "Siitä, miten asiat ovat, ei voi johtaa sitä, miten asioiden tulisi olla", totesi jo valistusfilosofi *David Hume*.

APA:n käyttöä perustellaan sillä, että se nyt vaan sattuu olemaan hyvä työkalu. Tällaisilla itsestäänselvyyksillä on helppo piilottaa tiedepoliittiset agendat. Kovaa tiedepoliitiikkaa tehdään suu hymyssä, viattomasti ja oikeastaan vähän vahingossa.

Psykologian vahvistuminen kasvatustutkimuksessa sopii mainiosti uusliberalistiseen eetokseen, jossa koulutus nähdään

talousjärjestelmän alasysteemienä. Talouden perusta siirtyy yhä enemmän aineellisesta tuotannosta aineettomaan. Kun tuotanto immaterialisoituu, lisäarvo pääomalle alkaakin syntyä ihmisen mielessä. Siksi ajatteluun, tunteiden käsittelyyn taitoihin ja ylipäänsä mielen kykyihin kannattaa investoida.

Psykologia toimii näin kognitiivisen kapitalismin moottorina, kuten *Yann Moulier Boutang* on kuvannut.

Mitä enemmän keskitytään osaamisen kehittämiseen ja akateemisen tuotannon optimointiin, sen kauemmas irtaudutaan kasvatuksen tarkoituksesta, arvoista tai päämääristä.

Kun tarkemmin katsoo, APA on pieni, mutta merkityksellinen osa suurempaa meka-

nismia, joka muuttaa käsitystämme siitä, mistä kasvatuksessa pohjimmitaan kyse. Se muuttaa kasvatusta talouden alasysteemiksi ja sen tutkimusta osaamisen kehittämistieteeksi.

Ehkäpä tarvitsemme nyt enemmän sivistyneitä kuin osaavia ihmisiä. Sivistyneisyys on enemmän kuin osaamista.

Siinä missä osaaja toimii annettujen tavoitteiden hyväksi, sivistynyt ihminen osaa myös puntaroida laajasta näkökulmasta yhteisiä päämääriä ja itsestäänselvyyksien takana piileviä vallankäytön mekanismeja.

Kuten vaikkapa APA:n kietoutuneisuutta tiedepolitiikkaan, akateemiseen imperialismiin, kognitiiviseen kapitalismiin ja aikamme välineelliseen rationaalisuuteen.